

ลวดลายในศิลปะศรีวิชัย: รูปแบบและการประยุกต์ใช้

Artistic Style of Srivijaya Period: Pattern and Adaptation

นันทวุฒิ สิทธิวัง^{1*} และกิริยา ชยะกุล สิทธิวัง²

Nanthawut Sitthiwang^{1*} and Kiriya Chayakul Sitthiwang²

¹ อ., สาขาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

² นักวิชาการช่างศิลป์ กลุ่มอนุรักษ์โบราณสถาน กองโบราณคดี กรมศิลปากร 10700

¹ Lecturer, Department of Visual Art, Faculty of Arts, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand

² Art Academician, Ancient Monument Conservation Group, Office of Archaeology, Fine Arts Department, 10700, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: sitthinanta@gmail.com

(Received: October 18, 2017; Revised: January 4, 2018; Accepted: January 9, 2018)

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ คือ การรวบรวมลวดลายประดับจากงานประติมากรรมและโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัย ที่พบในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะของศิลปกรรมท้องถิ่นภาคใต้ สืบเนื่องจากมีงานศึกษาเกี่ยวกับลวดลายไทยจากราชสำนักเป็นจำนวนมาก ในขณะที่การศึกษาด้านลวดลายพื้นถิ่นกลับมีจำนวนน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด ศิลปกรรมของท้องถิ่นภาคใต้จึงเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทยที่ควรได้รับการศึกษาอย่างจริงจังและศิลปะศรีวิชัยนับว่าเป็นรากฐานของเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมในพื้นที่นี้ จึงเป็นกลุ่มงานศิลปกรรมที่นำมาศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจและวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของศิลปกรรมในภูมิภาคนี้ จากการศึกษพบว่า ศิลปะศรีวิชัย เป็นภาพสะท้อนของอิทธิพลทางศิลปกรรมจากแหล่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเดีย ขวา หรือเขมร และมิได้รับการพัฒนาจนมีลักษณะเฉพาะตัวอย่างชัดเจน แต่เมื่อรวบรวมลวดลายประดับทั้งหมดและทดลองนำมาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบแล้วพบว่า ลวดลายในศิลปะศรีวิชัยมีบุคลิกภาพบางประการสามารถแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของศิลปภาคใต้ หากนำมาต่อยอดด้วยความรู้ด้านการออกแบบโดยเฉพาะแล้ว ก็จะเป็นแนวทางในการทำงานเชิงพาณิชย์ที่แสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้ได้ในคราวเดียว

คำสำคัญ: ศิลปะศรีวิชัย ลวดลาย งานตกแต่ง ประติมากรรม

Abstract

The purpose of this research is to survey, collect and study the decorative patterns on sculptures and other archaeological objects in Srivijaya art that found in the southern region of Thailand in order to understand its decorative character. Decorative pattern is an interesting topic that many scholars have studied. However, most of them focus on royal style, while regional styles are rarely found. The art of the

southern region is, therefore, part of Thai art which should be intensively explored and researched. Srivijaya art is able to regard as a basic of southern art identity and is a subject to be studied of this project. The result of this study shows that Srivijaya art is a reflection of various influences of styles from India, central Java and Khmer and has not been developed into its unique style. However, when they are applied in creative and design works, they clearly show uniqueness of local identity. They are also able to serve commercial purposes as well as being part of southern characteristic.

Keywords: Srivijaya, Motif, Decoration, Sculpture

บทนำ

ลวดลายประดับตกแต่งงานศิลปกรรมแต่โบราณมา ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องตกแต่งเพื่อความงามเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักสร้างสรรค์ของช่าง รวมถึงการรู้จักผสมผสานลวดลายที่มาจากวัฒนธรรมอื่น ดัดแปลงให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นจนกลายเป็นแบบฉบับของตน

นอกจากนี้ บทบาทที่สำคัญของลวดลายประดับอีกประการหนึ่ง คือ การสร้างความจดจำบรรยากาศของงานศิลปกรรมในยุคสมัยต่าง ๆ ให้แก่ผู้ที่ศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะได้เป็นอย่างดี ปฏิเสธไม่ได้ว่าการทำความเข้าใจลวดลายประดับเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะมีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากเป็นสิ่งที่แสดงพัฒนาการและเอกลักษณ์ของงานศิลปกรรมในแต่ละยุคสมัย

ลวดลายในศิลปะไทยจึงเป็นหัวข้อที่นักวิชาการด้านศิลปะและประวัติศาสตร์ศิลปะให้ความสนใจศึกษา ทั้งนี้ การศึกษาในหัวข้อดังกล่าวที่ผ่านมา มีการศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านลวดลายไทย การแสดงวิวัฒนาการลายไทย ตลอดจนการนำลวดลายไทยมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมสำหรับการ

ใช้สอยในงานแขนงอื่น อย่างไรก็ตาม ผลงานวิชาการที่ศึกษาด้านลวดลายไทยส่วนใหญ่เป็นศิลปะรัตนโกสินทร์ หรือศิลปะที่พัฒนาขึ้นในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นส่วนใหญ่

- [1] หากจะพบงานศึกษาวิจัยด้านลวดลายที่ฉีกออกไปจากนี้แล้ว ก็มีศิลปะล้านนา
- [2] หรือศิลปะที่พัฒนาขึ้นในบริเวณภาคเหนือของไทยเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีนักวิชาการให้ความสนใจศึกษา

สันติ เล็กสุขุม [3] ศึกษาด้านวิวัฒนาการของลวดลายไทย ได้กล่าวถึงรูปแบบลวดลายประดับที่ปรากฏในศิลปะส่วนภูมิภาคอยู่บ้าง ได้แก่ ศิลปะขอม ศิลปะศรีวิชัย และศิลปะศรีวิชัย แต่เป็นการกล่าวถึงในฐานะที่เป็นฐานวิวัฒนาการของลวดลายไทยมาสู่ลวดลายแบบรัตนโกสินทร์ อีกประการหนึ่ง ในส่วนเนื้อหาที่กล่าวถึงศิลปะศรีวิชัยนั้นมีน้อยมาก โดยนักวิชาการท่านนี้ได้ให้เหตุผลเนื่องมาจากหลักฐานที่มีจำนวนจำกัด ซึ่งนับเป็นการจุดประกายให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาลวดลายเครื่องประดับในศิลปะศรีวิชัยให้เป็นระบบเท่าที่จะพบหลักฐานอยู่

อาณาจักรศรีวิชัย เป็นอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองในบริเวณแหลมมลายู เกาะชวา และพื้นที่ภาคใต้ของไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 ถึงแม้ว่าจะยังไม่มีข้อสรุปเรื่องศูนย์กลางของอาณาจักร แต่ข้อเท็จจริงประการหนึ่งก็คือพื้นที่บริเวณภาคใต้ของประเทศไทยนั้นปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของอารยธรรมศรีวิชัยอย่างชัดเจน [4] จึงน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมในลวดลายประดับที่ก่อร่างและพัฒนาขึ้นในบริเวณภาคใต้ของไทย

อนึ่ง การจัดหมวดหมู่ศิลปะที่พบในภาคใต้ของประเทศไทยยังค่อนข้างคลุมเครือ นักวิชาการบางท่านกำหนดเรียกศิลปะที่สร้างขึ้นในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 14 จนถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 18 เนื่องจากพุทธศาสนิกายมหายานที่พบในภาคใต้ของไทยว่าเป็นศิลปะศรีวิชัย [5] ในขณะที่กรอบเวลาของงานศิลปะศรีวิชัยตามนิยามของกรมศิลปากรอยู่ที่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 - 18 [6] บ้างก็มองว่าศิลปะที่พบในภาคใต้นั้นได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอื่นที่หลากหลายกว่า จึงได้กำหนดรูปแบบศิลปกรรมตามอิทธิพลเหล่านั้น และเรียกศิลปะภาคใต้โดยรวมว่า ศิลปะทักษิณ โดยใช้

ชื่อเรียกว่าศิลปะไชยารุ่นต่าง ๆ เพื่อระบุนิยามของศิลปกรรม [7] อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้ขอใช้การจัดหมวดหมู่ศิลปะในแบบแรก คือ แบบศรีวิชัย ตามนิยามของกรมศิลปากร เนื่องจากเป็นที่เข้าใจของคนทั่วไปมากกว่า มีกรอบเวลาที่ ยาวนานครอบคลุมอิทธิพลทางศิลปะต่าง ๆ ในภาคใต้ และมีความเกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์สังคมและศาสนาในภาคใต้โดยตรง

การศึกษาค้างนี้ยังได้กำหนดขอบเขตการศึกษาลวดลายประดับไว้เฉพาะ ในงานประติมากรรม และงานเครื่องปั้นดินเผาในหมวดศิลปะศรีวิชัย เนื่องจากงาน สถาปัตยกรรมนั้นอาจได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในยุคสมัยต่าง ๆ ทำให้ความชัดเจน และความแท้ดั้งเดิมของลวดลายประดับมีไม่มากเท่าในงานประติมากรรม

ศิลปะศรีวิชัยส่วนมากสร้างขึ้นเนื่องในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งเน้น ความสำคัญของสถานะพระโพธิสัตว์ รูปเคารพส่วนใหญ่จะได้รับการตกแต่งด้วย อาภรณ์เครื่องประดับ อันหมายถึง เครื่องประดับของเทวดา ลวดลายต่าง ๆ จึงมี กำเนิดจากอาภรณ์เครื่องประดับที่สร้างสรรค์ขึ้นสำหรับชนชั้นสูง ฉะนั้น ในเชิง สุนทรียภาพแล้ว ศิลปะศรีวิชัยสามารถเป็นแรงบันดาลใจที่น่าสนใจและมีความ เป็นไปได้ที่จะนำมาพัฒนาต่อ

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาลวดลายประดับในศิลปะศรีวิชัยอย่างเป็นระบบ น่าจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจศิลปะในภาคใต้ อย่างถ่องแท้มากขึ้น ถึงแม้ว่าหลักฐานงานศิลปกรรมสมัยศรีวิชัยจะมีอยู่ไม่มากเมื่อ เทียบกับหลักฐานทางศิลปะที่พัฒนาขึ้นในภูมิภาคอื่น ๆ แต่หากได้จำแนกและ จัดกลุ่มแล้ว ก็น่าจะมีประโยชน์สำหรับการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในภาคใต้ ตลอดจนงานออกแบบสร้างสรรค์สำหรับศิลปินหรือนักออกแบบ ที่สามารถแสดง เอกลักษณ์ของศิลปกรรมภาคใต้ให้มีความชัดเจนได้อีกทางหนึ่ง

จุดมุ่งหมายของโครงการวิจัยครั้งนี้ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้าน ลวดลายประดับงานศิลปกรรมหมวดศรีวิชัย เพื่อนำมาจำแนก จัดกลุ่ม และ วิเคราะห์เพื่อศึกษาลักษณะทั้งด้านรูปแบบ และด้านสุนทรียภาพ ตลอดจนศึกษา

แนวทางในการสร้างสรรค์หรือออกแบบในเชิงพาณิชย์ โดยอาศัยองค์ความรู้ที่ได้รับเป็นแรงบันดาลใจ

อนึ่ง การศึกษาค้นคว้านี้ต้องการแสดงให้เห็นว่า ลวดลายในศิลปะศรีวิชัยจะเป็นแม่แบบหรือตัวแทนของศิลปะภาคใต้ทั้งหมด แต่เนื่องจากศิลปะศรีวิชัยเป็นกลุ่มศิลปกรรมสำคัญที่ก่อร่างขึ้นในบริเวณภาคใต้ของไทย จึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการสืบค้นหารูปแบบลวดลายที่สามารถสะท้อนความเป็นกลุ่มชนในภูมิภาคดังกล่าว และนำมาประยุกต์ใช้ในผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย เช่น คลิปอาร์ต หรือซองโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา จำแนก และจัดกลุ่มลวดลายประดับที่พบในศิลปะศรีวิชัย (เฉพาะงานประติมากรรมและโบราณวัตถุอื่น ๆ)
2. เพื่อศึกษาลักษณะของลวดลายประดับในศิลปะศรีวิชัย
3. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับงานสร้างสรรค์หรืองานออกแบบที่สื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะต่อไป

ระเบียบวิธีการศึกษา

1. ตั้งสมมติฐาน ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อปูพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจเรื่องศิลปะศรีวิชัย ตลอดจนรูปแบบและวิวัฒนาการของลายไทย แนวทางการศึกษาที่ผ่านมาและประเด็นปัญหาที่น่าจะศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อไป โดยค้นคว้าจากห้องสมุดในมหาวิทยาลัยและหอสมุดแห่งชาติ
2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเก็บข้อมูลงานประติมากรรมและเครื่องปั้นดินเผาท้องถิ่นในศิลปะศรีวิชัย ในพิพิธภัณฑ์ทั่วประเทศ โดยเฉพาะ ในแหล่งที่มีข้อมูลว่าเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรศรีวิชัย ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

และจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการขออนุญาตบันทึกภาพและคัดลอกวาดลาย
ประดับที่พบในศิลปวัตถุที่ศึกษา

3. ประมวลผลข้อมูล จำแนก และจัดแบ่งข้อมูลด้านลวดลายประดับที่
พบในศิลปะศรีวิชัย โดยเรียงลำดับตามอายุของศิลปวัตถุที่ศึกษา อาศัยวิธีการทาง
ประวัติศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ทาง
ประวัติศาสตร์ศิลปะ และประติมากรรม

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบลวดลายในศิลปะศรีวิชัยกับลวดลายใน
ศิลปกรรมไทยในหมวดอื่น เพื่อค้นหาเอกลักษณ์ของลวดลายในหมวดศิลปะศรีวิชัย

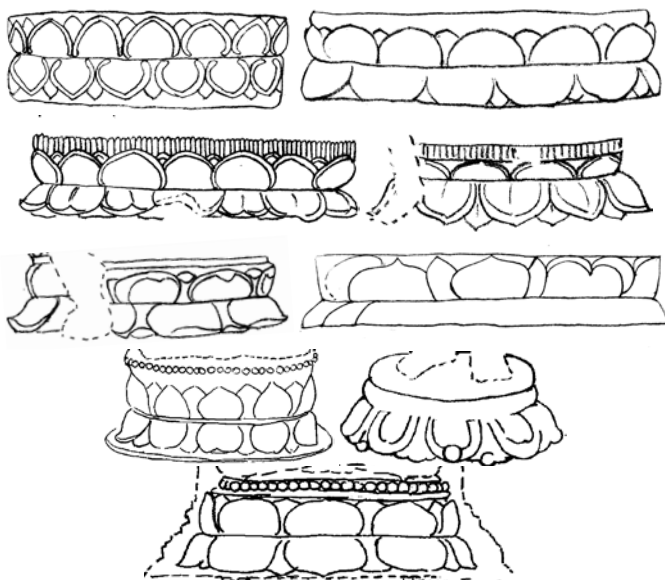
5. นำผลจากการวิเคราะห์ด้านลวดลายในศิลปะศรีวิชัย และประเด็น
ความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ในงานสร้างสรรค์และงานออกแบบ

6. นำเสนอผลงานวิจัย แบ่งออกเป็นการเผยแพร่ในรูปแบบรายงานการวิจัย
สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผลการศึกษา

จากการศึกษาลวดลายประดับในประติมากรรมและโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัย
แสดงให้เห็นว่าลวดลายที่ปรากฏเป็นภาพสะท้อนของอิทธิพลทางศิลปกรรมจาก
แหล่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นศิลปะอินเดีย ขวา หรือเขมร เนื่องจากงานศิลปกรรมที่
สร้างขึ้นในคาบสมุทรมลายูช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 – 18 มิได้ถูกสร้างสรรค์และ
พัฒนามีลักษณะเฉพาะตัวอย่างชัดเจน โดยจำแนกได้ดังนี้

1. ลวดลายที่เลียนแบบธรรมชาติ ได้แก่ ลวดลายที่มาจากพืชและสัตว์
ลายเหล่านี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นลวดลายสำคัญ โดยเฉพาะ การออกแบบปัทมาสน์
หรือฐานบัว ในงานประติมากรรมช่วงเริ่มสถาปนาอาณาจักร จนถึงช่วงรุ่งเรืองของ
อาณาจักรศรีวิชัย แสดงอิทธิพลศิลปะอินเดียและชาวพบว่า กลีบบัวที่ใช้แสดงรูป
ปัทมาสน์มีลักษณะเหมือนกลีบบัวในธรรมชาติ นอกจากนี้ ในช่วงรุ่งเรืองของ
อาณาจักรยังมีการออกแบบให้ส่วนปลายกลีบสลับตื้นลึกน้อย สร้างความเคลื่อนไหว
และมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 การออกแบบปัทมาสน์หรือฐานบัว ที่ใช้ลักษณะกลีบบัวในธรรมชาติ

นอกจากกลีบบัวในปัทมาสน์แล้ว ยังมีลวดลายที่มาจากพืชชนิดอื่นปรากฏในส่วนอื่นของประติมากรรมบางชิ้น เช่น พระพุทธรูปปางมารวิชัย ที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ปรากฏรูปใบโพธิ์ที่ประภาวลิ้นตำแหน่งเหนือพระเศียรของพระพุทธรูป

ภาพที่ 2 ใบโพธิ์

พระไวยโรจนะ จากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ ประดับส่วนยอดของ
ประภาวาลีด้วยช่อใบไม้ เป็นลักษณะที่เลียนแบบธรรมชาติอีกอย่างหนึ่ง ใบไม้ในที่นี้มี
ลักษณะคล้ายใบเฟิร์น

ภาพที่ 3 ช่อใบไม้

ลวดลายที่เลียนแบบธรรมชาติอีกแบบหนึ่ง คือ หัวสัตว์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของสายขลุ่ยปี่พาทย์ พบในประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร จากวัดศาลาทั้ง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 4 หัวสัตว์

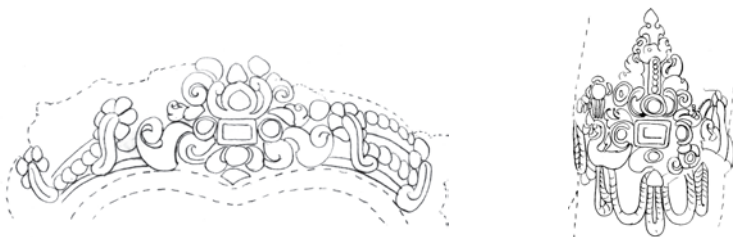
2. ลวดลายที่ประยุกต์จากธรรมชาติ คือ การนำสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติมา
ปรับแต่ง ดัดแปลง ประดิษฐ์เป็นลวดลายประดับใหม่ เช่น ลายดอกไม้ ลายก้านขด
ลายกนกผักกูด ลายเปลวเพลิง หัวกวาง สิงห์และหงส์ ลายลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึง
ชั้นเชิงในการออกแบบของช่างในสมัยโบราณมากยิ่งขึ้น และมีการประดิษฐ์ให้มี

ลายเส้นวิจิตรงดงามกว่า การเลียนแบบธรรมชาติ ลวดลายประยุกต์เหล่านี้พบจากงานที่ได้รับอิทธิพลทางศิลปะอินเดีย ชาว จาม โขะ และเขมร

ภาพที่ 5 ลวดลายประยุกต์

3. ลวดลายประดิษฐ์จากการเลียนแบบเครื่องประดับ พบมากในงานประติมากรรมอิทธิพลศิลปะชาวและอินเดีย เกิดจากความนิยมสร้างเทวรูปให้ทรงเครื่องแบบกษัตริย์ ส่วนมากมักแสดงอัญมณีประกอบกันในตาบรูปสามเหลี่ยม ตามนี้ประดับที่กระบังหน้า พาหุรัด และมีสายสร้อยที่ร้อยด้วยลูกประคำ ประติมากรรมบางชิ้นแสดงการผูกหูกะต่ายที่เข้มชัด อันเป็นอิทธิพลศิลปะจากอินเดียได้

ภาพที่ 6 ลวดลายประดิษฐ์จากเครื่องประดับ

4. ลวดลายประดิษฐ์อื่น ๆ คือ การออกแบบลวดลายประดับตามส่วนต่าง ๆ ของประติมากรรม เช่น ลายประดับประภาวาลี ลายผ้า ซึ่งไม่สามารถระบุที่มาของลวดลายได้ บ้างก็ประกอบจากรูปทรงเรขาคณิต

ภาพที่ 7 ลวดลายประดิษฐ์อื่น ๆ

ลวดลายที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานสร้างสรรค์นั้น จำเป็นต้องมีความสมบูรณ์ในตัวเอง เพื่อให้สามารถนำไปสร้างสรรค์ต่อในผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยได้ และสื่อให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของศิลปศรีวิชัย ซึ่งช่วยสะท้อนอัตลักษณ์บางประการของศิลปภาคใต้

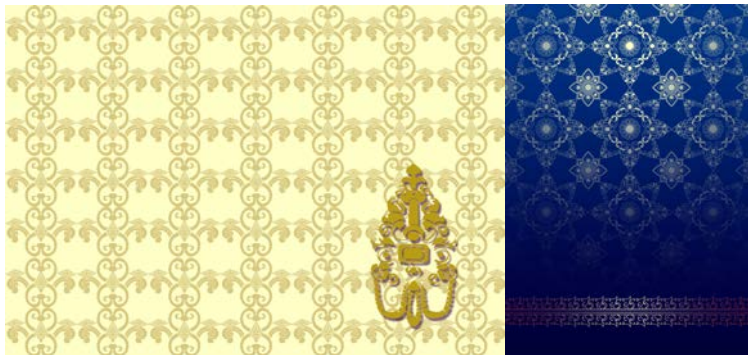
ความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ลวดลายจากประติมากรรมและโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัย ในที่นี้แบ่งออกเป็น 2 หมวดใหญ่ ได้แก่ การประดิษฐ์เป็นลวดลายในระบบดิจิทัล และการประดิษฐ์ลวดลายในงานหัตถศิลป์

การประดิษฐ์ลวดลายในระบบดิจิทัล เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ นักออกแบบ ที่สามารถนำไฟล์ลวดลายสำเร็จในลักษณะคลิปอาร์ต (Clip Art) มาใช้ในงานออกแบบด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าจะเป็น Photoshop, Illustrator หรือโปรแกรมอื่น ๆ นักออกแบบสามารถนำไฟล์ลวดลายสำเร็จมาใช้ในการออกแบบสื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่ หน้าเว็บไซต์ สิ่งพิมพ์ สื่อโฆษณา ฉลากบรรจุภัณฑ์ และเครื่องหมาย เป็นต้น และอาจต่อยอดไปสู่การทำแอนิเมชันหรือภาพเคลื่อนไหวได้เช่นกัน

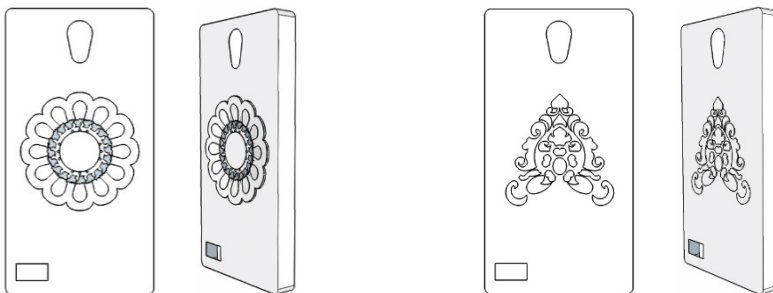

ภาพที่ 8 ตัวอย่างลวดลายสำเร็จจากประติมากรรมและโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัย

ส่วนการประดิษฐ์ลวดลายในงานหัตถศิลป์ คือ การนำลวดลายที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มาปรับใช้ สร้างใหม่ ให้เกิดเป็นผลงานขึ้นมาโดยอาศัยกระบวนการวิธีทางหัตถศิลป์ เช่น การออกแบบลายผ้า โดยเฉพาะ ลายผ้าถุงหรือผ้าบาติก ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมพื้นถิ่นของภาคใต้ การนำลวดลายจากศิลปะศรีวิชัยมาปรับใช้น่าจะช่วยส่งเสริมลักษณะของศิลปะพื้นถิ่นภาคใต้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น การออกแบบเครื่องประดับ การออกแบบเครื่องปั้นดินเผา/เซรามิค งานเป่าแก้ว งานบุตุนโลหะ ฯลฯ แม้กระทั่งการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่ต้องการสื่อลักษณะท้องถิ่นภาคใต้ก็สามารถนำลวดลายดังกล่าวมาจัดทำเป็นองค์ประกอบสำหรับการตกแต่งสถาปัตยกรรมได้เช่นกัน

ภาพที่ 9 ตัวอย่างการนำลวดลายไปใช้ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์

ภาพที่ 10 ตัวอย่างการนำลวดลายไปใช้ออกแบบผลิตภัณฑ์ (ซองโทรศัพท์มือถือ)

สรุปและการอภิปรายผล

ถึงแม้ว่าลวดลายประดับโบราณวัตถุและประติมากรรมในศิลปะศรีวิชัยจะมีให้เห็นเป็นตัวอย่างไม่มากนัก อีกทั้งยังมิได้ถูกสร้างสรรค์และพัฒนาจนมีลักษณะเฉพาะตัวอย่างชัดเจน ตามลักษณะของศิลปกรรมสมัยศรีวิชัย แต่เมื่อได้ทำการคัดลอกลวดลายและปรับแต่งเพื่อให้เหมาะสมกับการนำมาใช้ในการออกแบบแล้ว นับว่าลวดลายที่ได้จากงานประดับศิลปกรรมสมัยศรีวิชัยมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง มีความสวยงาม และมีศักยภาพพอที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับงานออกแบบอื่น ๆ ได้ต่อไป ลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งในลวดลายที่ผู้ดำเนินการวิจัยพบจากการศึกษาครั้งนี้

คือ ความเข้มแข็งที่ผสมผสานกับความอ่อนโยน ตลอดจนการใช้รูปทรงที่เรียบง่าย มาประกอบกันจนเกิดเป็นรูปทรงใหม่

การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมและงานออกแบบด้วยลวดลายจากงาน ประดับประติมากรรมและโบราณวัตถุในศิลปะสมัยศรีวิชัย น่าจะเป็นการเปิดมิติ ใหม่ในของการออกแบบที่สะท้อนอัตลักษณ์ของศิลปะภาคใต้ได้อีกทางหนึ่ง การนำ ลวดลายเหล่านั้นมาทำเป็นไฟล์สำเร็จรูปในระบบดิจิทัล จะช่วยให้นักออกแบบ สามารถพลิกแพลง ปรับเปลี่ยนองค์ประกอบ ขนาดและสีสันทันทีได้อย่างไม่รู้จัก

เอกสารอ้างอิง

- [1] Uluchada, P. (1991). *Wiwatthanakanlaithai [Evolution of Thai Patterns]*. Bangkok: Muang Boran.
- [2] Chuenchome, S. (2014). *Sue dichital Luadlai Lanna Phua Suepsan Anurak Phumpanya Thongthin [Lanna Thai Decorated Patterns in Digital Media for Keep on and Preserve Folk Wisdom]*. , ‘Ekkasan lae sue Phoeiphras Prakop kanwichai Thunwichai Haeng Chat Mahawitthayalai Theknoloyi Ratchamongkhon Lanna Changmai [Report and Publishing Media from National Research Scholarship, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiangmai]. Chiangmai: Rajamangala University of Technology Lanna.
- [3] Leksukhum, S. (2010). *Phatthanakanlaithai: Kranok Kab ‘Ekkalak Thai [Development of Thai Decorated Patterns: Kranok and Thai Identity]*. Bangkok: Muang Boran.
- [4] Srisuchat, A. (2014). *Siwichai Nai Suwannathawip [Srivijaya in Suvarnadvipa]*. Bangkok: Fine Arts Department.

- [5] Diskul, Subhadradis M. C. (1980). *Srivijaya Art in Thailand. The Art of Srivijaya*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- [6] Fine Arts Department. (2007). *Sapphathanukrom Borannakhadi [Glossary of Archaeological Terms]*. Bangkok: Office of Archaeology, Fine Arts Department.
- [7] Krairiksh, P. (1980). *Sinlapa Thaksin Kon Phutthasattawat Thi Sipkao [Thaksin Art before 14th Century]*. Bangkok: Fine Arts Department.